

Apie tai, kas „nevertinga“, ir tuos, kas gelbėjo menininko archyvą

DANGUOLĖ ŽELVYTĖ

Nuotraukoje – dailininko Valerijono Galdiko iliustruotos Maironio knygos „Pavasario balsai“ (išleista 1970 m.) viršelis

Žinia, kad mirė Lietuvos dailininkų sąjungos narys, nusipelnęs meno veikėjas, žemaitis grafikas Valerijonas Galdikas, redakciją pasiekė jau praėjus beveik mėnesiui po to, kai jis amžinam poilsiui atgulė Vilniaus Antakalnio kapinių Menininkų kalnelyje. Kiekviena tokia akistata su netektimi skaudi, tačiau šis išsiskyrimas buvo slepiančiai sunkus.

Valerijonas buvo lankęsis mūsų žurnalo redakcijoje, skaitydavo „Žemaičių žemę“. Šiam leidiniui jis vietos šalia savo knygų, užrašų, spaudai rengtų, bet taip ir neišleistų poezijos knygų surasdavo visada. Jos jo namuose neliko tik po to, kai Valerijonas išėjo Anapilin. Lapkričio 13 dieną Vilniaus miestą apskriejo žinia, kad Valerijono Galdiko archyvas, baldai, biblioteka suversta į krūvą netoli jo buvusių namų ir jau tampoma į visas puses. Sunku buvo tuo patikėti, nes žinojome, kad jis paskutiniaisiais savo gyvenimo metais nebuvo vienišas, kad jį šeimoje visada supo išsilavinę ir kultūringi žmonės, tačiau abejonių neliko, kai ant mūsų redakcijos stalo atgulė krepšys, pilnas Valerijono poezijos knyguciu, laiškų ir kitokių jo asmeninių daiktų. Į redakciją krepšį atnešusi netoli buvusių V. Galdiko namų gyvenanti žurnalistė Marija Sidabrienė papasakojo, kad, grįždama iš pasivaikščiojimo, netoli buvusių V. Galdiko namų, prie šiukšlių konterainerių, pastebėjo didelę krūvą lauk išmestų daiktų, knygų ir kitokių daiktų prikimštų maišų. Vieni praeiviai sustoję stebėjosi tuo, kiti nesivaržydami rausėsi po maišus, krovė iš jų turtą į savo krepšius ir nešėsi kas kur, ragindami kitus pažįstamus neužmiršti pasiimti ir šalia knygų, rankraščių gu-

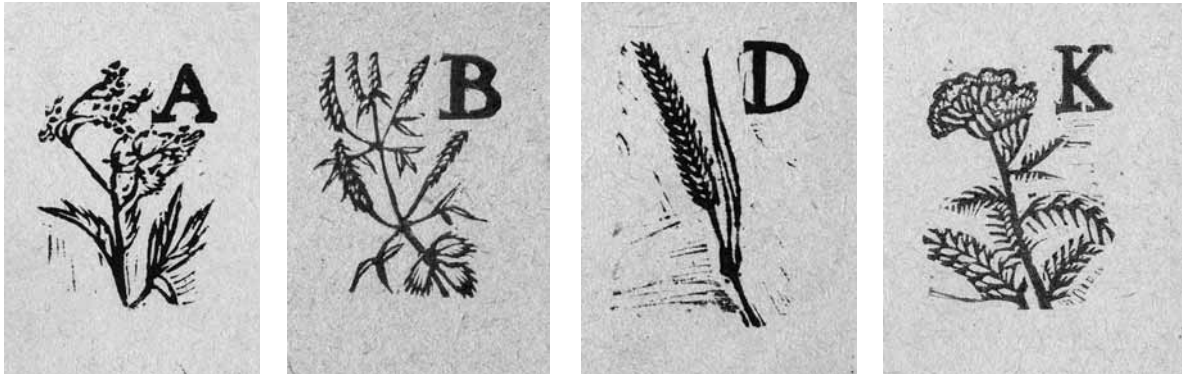
linčių lauk išmestų baldų. Tarp besimėtančių daiktų pastebėjusi „Sventąjį raštą“ su buvusio Telšių vyskupo Antano Vaičiaus dedikacija, skirta dailininkui V. Galdikui, nedvejodama pakėlė knygą, po jos – antrą, trečią panašaus turinio ir svarbos leidinį. O tada jos akį patraukė pluoštelis Valerijonui Galdikui ir jo žmonai Onai Galdikienei adresuotų laiškų. Beje, V. Galdiko žmona taip pat buvo žemaitė. Ji gimė 1925 m. vasario 11 d. Telšiuose, mirė 1995 m. gegužės 25 d. Vilniuje. O. Galdikiene buvo chemikė, habilituota fizinių mokslų daktarė, Lietuvos nusipelnusi mokslų veikėja (1982), Lietuvos valstybinės premijos laureatė (1975). Ji mirė vos sulaukusi 70 metų amžiaus. Tarp išmestų lauk dokumentų mėtesi ir pluoštelis 1995 m. Chemijos instituto išleistų informacinių lankstukų, kuriuose – gražiai besišypsančios mokslininkės nuotrauka ir informacija, kad „Habituotai daktarei, profesorei Onai Galdikienei 1995 m. vasario 11 d. sukanka 70 metų. Jubiliatės pagedavimu oficialus minėjimas nenumatomas. Chemijos institutas“. Praėjus vos trimis mėnesiams nuo šio jubiliejaus mokslininkės akys amžinai užgeso...

Na o šį rūškaną lapkričio dieną šalia lauk išmestų kitų Valerijono ir Onos Galdikų daiktų gulėjo spaudai parengtų dviejų V. Galdiko poezijos knygų mašinraščiai, perrišti juostele, keletas jo ranka prirašytų poezijos knygelių, aplankalėlis, kuriame gulėjo piešiniai papuoštos raidės, du ekslibrisai, skirti Jonui Kuzminskiui. Netoli matėsi ir pusiau perplėšti grafikos kūrinių lakštai. Tie, kas turėjo jėgų ir sveikatos, į savo namus tempė

(Nukelta į 58 p.)

Valerijono Galdiko sukurti ekslibrisai, skirti Žemaičių grafikui Jonui Kuzminskiui (1906-12-14–1989-08-19) ir „Aido“ draugijos 100-mečiui (Gabrielei Petkevičaitė-Bite)

Tarp išgelbėto Valerijono Galdiko archyvo buvo ir šių dailininko sukurtų raidžių piešiniai

(Atkelta iš 57 p.)

Lauk išmestame dailininko Valerijono Galdiko archyve buvo ir šis aktorius, ilgamečio Lietuvos valstybinio dramos teatro direktoriaus, rašytojo Prano Treinio 80-mečiui skirtas portretas (tikėtina, kad jo autorius – Valerijonas Galdikas). P. Treinys gimė 1928 m. gegužės 15 d. Jis buvo geras V. Galdiko bičiulis

enciklopedijas ir kitokius vertingus leidinius. Iškviestas bičiulių, prie namo atskubėjo Vilniaus rotušės ceremonmeisteris Saulius Pilinkus. Studijuodamas būtent jis savo diplominį darbą rašė apie Valerijono Galdiko kūrybą. S. Pilinkus, pamatęs, kad taip išniekintas dailininko archyvas, knygos, pasirūpino, kad tai, ką dar įmanoma išgelbėti, būtų sudėta į dėžes ir nuvežta į Rotušę. Pradėjęs aiškintis, kas įvyko, sužinojo, kad šio menininko artimieji po jo mirties nutarė išmesti tai, kas dailininko namuose, anot jų, buvo nevertinga. Kas vertinga, o kas ne, sprendė patys. O paskui išnešė į lauką ir suvertė prie šiukšlių konteinerių į krūvą...

Susisiekęs su savo pažįstamais, S. Pilinkus sugebėjo dalį po Vilnių jau išnešiotą O. ir V. Galdikų archyvo sugražinti. Tai taip pat atgulė Rotušėje į O. ir V. Galdikų archyvui skirtas dėžes. Paieškas jis rengiasi tęsti ir toliau. Saulius – ne tik meno žinovas, bet ir kolekcininkas, žino, kur tokie daiktai, kurie buvo išnešioti, gali artimiausiu laiku atsidurti. Taigi bandys kiek tai įmanoma dar juos surinkti, supirkti ir bent taip pagerbti Anapilin išėjusių iškilų Lietuvos žmonių atminimą.

Kai šią istoriją sužinojo žemaitis dailininkas Leonardas Tuleikis, jis prisiminė, kad jau seniai yra siūlęs Lietuvos dailininkų sąjungos vadovams surasti Vilniuje patalpas, kuriose būtų galima tvarkingai sandėliuoti Anapilin išėjusių dailininkų archyvą. Čia atgabenti mirusiųjų artimiesiems nebereikalingi menininkų daiktai galėtų būti specialistų peržiūrėti ir, atitinkamai įforminus dokumentus, perduoti toms įstaigoms, kurioms jie aukso vertės – muziejams, bibliotekoms, archyvams ir kt. Tačiau metai keičia metus, o tokios patalpos vis nėra ir kol kas negirdėti, kad kas nors jos atsiradimu rūpintųsi.

Lieka tikėtis, kad išgelbėti Onos ir Valerijono Galdikams priklausę daiktai artimiausiu laiku atsidsurs Žemaičių dailės ar kuriam nors kitame muziejuje, Literatūros ir meno archyve, šalies bibliotekose.

Beje, didžiausia dailininko V. Galdiko kūrinų kolekcija šiandien saugoma Lietuvos dailės muziejuje. Jo darbų yra ir Maskvoje veikiančioje Tretjakovo galerijoje.

Na o mes, pavartę išgelbėtas dailininko poezijos knygeles, atrinkome keletą jo eilių ir spausdiname jas žurnale.

Tarp išgelbėto Valerijono Galdiko archyvo buvo ir šių dailininko sukurtų raidžių piešiniai